

**РИНКОВА ВПЛИВОВІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ АКТОРІВ ТА
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА**

БОХАН А.В.

*к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Київський національний торговельно-економічний університет*

Динамічна трансформація суспільних відносин визначає нові вектори еволюції людства та екологічні детермінанти його безпеки розвитку. У цьому контексті світогосподарський простір є особливим середовищем бізнесу, в якому діють відповідні економічні, технологічні, екологічні, правові та культурні вимоги до суб'єктів міжнародної діяльності.

Дія відцентрових і доцентрових сил глобалізації актуалізувала значимість транснаціональних акторів, які привнесли в практику господарських відносин феномен урізноманітнення учасників світового ринку, які демонструють прагнення до різних форм експансіонізму. Цей процес супроводжується впровадженням різних моделей міжнародної економічної інтеграції (біполярної, коінтеграційної, реінтеграційної, регіональної, корпоративної), що спричиняє поділ суб'єктів світового ринку на інсайдерів і аутсайдерів, конкурентні позиції яких обумовлені їх різношвидкісним рухом у продукуванні інформаційноємких товарів і екологічно орієнтованих послуг.

Транснаціональні актори – це суб'єкти автономної та стратегічної дії на світовому ринку, до яких належать: транснаціональні корпорації; міжурядові, міжнародні неурядові та громадські екологічні організації; внутрішньополітичні регіони; об'єднання державних і недержавних структур; релігійні організації та рухи; міжнародні злочинні угруповання та ін. Особливістю транснаціональних акторів є їх висока впливовість на політичний, економічний і екологічний розвиток країн-базування внаслідок певних міжнародних рішень про концентрацію в них стратегічно важливих ресурсів. Саме тому транснаціональні актори, обсяги діяльності яких перевершують потенціал багатьох держав, контролюють 2/3 світової торгівлі та здійснюють глобальне управління [1].

Водночас на світовому ринку має місце т. зв. «пастка нееквівалентного обміну», яка обумовлює виникнення ряду екологічних загроз. Через такі пастки відбувається не лише відплив внутрішніх ресурсів країн за кордон, закріплюється їх залежність від «донорів» транснаціонального капіталу, але й посилюється негативний прояв екологічного екстремізму, тероризму та злочинності. Країни потрапляючи в стійку залежність від економічно розвинених країн починають втягуватися в сировинну спеціалізацію, тим самим послаблюючи свою ресурсну та екологічну безпеку. Внаслідок цього національні природно-енергетичні ресурси розглядаються вже як єдині світові ресурси і слугують не лише одній країні, але й багатьом іншим.

Транснаціональні актори, демонструючи певну прихильність до екологічної політики, створюють різні умови для природно-ресурсної та енергетичної спеціалізації національних економік на світовому ринку. У зв'язку з цим, у глобальній економіці лідерство країн залежить від їх можливостей щодо акумуляції великих фінансових ресурсів, енергетичної незалежності, поширеності інноваційних технологій, модернізованості виробництва, відновлювальності екологічних систем і позиціонованості на світових ринках збуту [2].

Реальна конфігурація міжнародної системи екологічної безпеки все більше визначається специфікою механізмів взаємодії країн з транснаціональними акторами. Прогресивність такої взаємодії залежить від векторів політики екологічної безпеки країн, хвилеподібного перебігу процесів реструктуризації міжнародного обміну та зміни галузевих пропорцій світогосподарського комплексу. Реалізація проектів транснаціональними акторами впливає на виникнення позитивних і негативних екологічних екстерналій, спричиняючи нові «імпульси ринку», які все ж таки зменшують динаміку економічного зростання.

Світовий ринок XXI ст. має всі ознаки формування нової моделі його функціонування, оскільки він спроможний розв'язувати суперечності в двох аспектах: 1) глобомоноцентричності (концепції лідерства, орієнтованого на становлення високорозвиненою частиною світу системи глобального панування та управління світовою периферією, утвердження своїх принципів екологічної поведінки на світових ринках); 2) глобополіцентричності (багатополюсний світ,

що передбачає наявність багатьох центрів глобальної відповідальності кожної країни за їх прогрес і екологічний розвиток). У зв'язку з цим, існує пряма взаємозалежність між можливостями оновлення системи екологічної безпеки людства та розвитком світового ринку, що виконує ряд важливих функцій:

- «алокаційні» → світовий ринок забезпечує формування оптимальної комбінації товарів і послуг за допомогою ефективного поєднання ресурсів;
- «інтегруючі» → світовий ринок об'єднує суб'єктів транснаціональних акторів на різних рівнях, сприяючи розвитку єдиного еколого-економічного простору в межах країн певного регіону і глобальної економіки;
- «інформативні» → світовий ринок через систему цін інформує виробників, продуцентів, посередників, споживачів про екологічність виробництва, доцільність придбання і безпечність товарів;
- «регулюючі» → світовий ринок регулює економічні процеси (виробництво, обмін, розподіл, споживання), визначаючи пропорції та напрями потоків ресурсів за рахунок світового попиту, пропозиції й ціноутворення;
- «розподільчі» → доходи у глобальній економіці диференціюються через ціни, зумовлюючи відповідні диспропорції між країнами (регіонами) за рівнем добробуту, доходів, благополуччя, безпеки і природного капіталу;
- «сануючі» → внаслідок прояву конкуренції відбувається очищення економічного середовища світового ринку від нестійких господарств;
- «стимулюючі» → світовий ринок спонукає виробників до підвищення якості товарів, насичення їх екологічними, інноваційними та інформаційними характеристиками.

Отже, ринкова впливовість транснаціональних акторів може проявлятися різнопланово за умов глобалізації, що передбачає необхідність створення більш ефективних стратегій економічного зростання та раціонального використання ресурсів розвитку з метою збільшення рівня екологічної безпеки.

Література

1. Геополітика: енциклопедія / за ред. проф. Є.М. Суліми. – К.: Знання України, 2013. – С. 783-784.
2. Бохан А.В. Глобальні виміри екологічної безпеки в домінантах стратегічного партнерства / А.В. Бохан // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2014. – № 7(160). – С. 6-9